

VISITA EDUCATIVA

Museu dels Raiers

EL PONT DE CLAVEROL (PALLARS JUSSÀ)

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Centre de Recursos Pedagògics del Pallars Jussà

Autores

Maria Tohà Dòria
M. Teresa Sabarich Moyes

Col·labora

M. Pilar Bochaca Tohà

Edita

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Centre de Recursos Pedagògics del Pallars Jussà

Dipòsit Legal: L-271-2004

Tremp, març de 2004

ÍNDEX

Introducció	2
--------------------------	----------

Material de consulta

Els raiers	4
Eines dels raiers	6
Parts del rai	7
Imatges del món del rai	8
Vocabulari	9
Bibliografia	10

Activitats

Abans de la visita.....	12
Visita	15
Després de la visita	23

Solucionari.....	24
-------------------------	-----------

Orientacions curriculars	31
---------------------------------------	-----------

INTRODUCCIÓ

La proposta de treball que us presentem se centra en la descoberta de l'ofici dels raiers, a través d'una visita al Museu dels Raiers, un dels equipaments culturals més importants de la comarca del Pallars Jussà.

El Museu acull una exposició permanent del món dels raiers, un ofici antic de llarga tradició a la comarca. S'hi troben objectes, fotografies, maquetes,... que permeten fer un viatge en el temps i viure una mica més de prop aquest vell ofici. El Museu és el marc ideal per entendre i conèixer la importància dels boscos i del riu com a base econòmica dels pobles de muntanya a partir de finals del segle XVIII.

En general, el material està pensat per ser utilitzat amb els alumnes de Cicle Superior de Primària tot i què permet adaptar-se a alumnes de primer cicle d'ESO. Està plantejat, d'acord amb el currículum de l'àrea de Coneixement del Medi Social i Cultural. S'ha desenvolupat a partir de tres objectius prioritaris:

- Descobrir l'ofici dels raiers
- Apreciar la importància dels boscos i el riu com a base econòmica i de comunicació respectivament.
- Motivar per el respecte vers el patrimoni cultural de la comarca

La proposta és estructurada amb els següents blocs:

- *Material de consulta.* Conté la informació bàsica sobre l'ofici dels raiers, els eines, la cançó dels raiers, vocabulari bàsic i imatges relacionades amb aquest ofici.
- *Activitats.* Estan distribuïdes en tres blocs:
 - Abans de la visita. Es fa una primera aproximació sobre conceptes bàsics.
 - Durant la visita. Es fa un treball d'observació i anàlisi en funció de les diferents àrees temàtiques en què està organitzat el Museu.
 - Després de la visita. Es proposa un treball de síntesis a partir del text de la cançó dels raiers de Mn. Cinto VerdaguerEs proposen tres sessions de treball distribuïdes abans, durant i després de la visita amb una durada d'una hora cadascuna.
- *Solucionari.*
- *Orientacions curriculars.*

Esperem que la visita al Museu dels Raiers de la Noguera Pallaresa esdevingui una activitat engrescadora per als alumnes i els apropi a l'estudi de les formes de vida pallareses a partir de conèixer de primera mà el món del rai i dels raiers.

Material de consulta

ELS RAIERS

El Museu dels Raiers de la Noguera Pallaresa està ubicat a les antigues escoles del Pont de Claverol, població situada al costat de la Pobla de Segur. Recull una exposició permanent que explica un dels oficis tradicionals més característics de la comarca del Pallars Jussà: fer de raier.

Els raiers eren els encarregats del transport de la fusta a través del riu des de la muntanya fins a la plana. Aquesta activitat té uns orígens molt antics. El transport fluvial de la fusta ja era practicat pels romans en altres indrets, però al Pallars no se'n sap de la seva existència fins al segle XVIII. L'aparició de l'ofici es degué a l'apogeu de l'explotació forestal que es va donar durant aquest segle, degut a les necessitats de fusta per a la construcció de vaixells per a la marina reial, d'una banda, i per a la construcció de cases, de l'altra.

Al segle XIX l'explotació forestal la duïen a terme els empresaris fustaires, sovint també raiers, que rebien els encàrrecs de la fusta a baixar, des de Balaguer, Lleida, Tortosa, Barcelona, etc. i s'encarregaven d'organitzar totes les feines amb al seu transport per via fluvial fins al seu destí.

La feina dels raiers consistia en la construcció i conducció dels rais pels cursos dels rius. En realitat, no era més que la part final de tot un procés de transformació on hi intervenien més persones: els encarregats dels boscos que donaven l'ordre de tallar els arbres i els marcaven, els picadors que els tallaven i els preparaven segons el tipus i les mides acordades, els tiradors que s'encarregaven del seu transport fins als primers barrancs i finalment els raiers.

Els raiers començaven la seva feina *barranquejant* els troncs solts en els primers trams del riu en què no hi havia prou cabal d'aigua. Quan el cabal augmentava i permetia la construcció del rai, aturaven el pas dels troncs amb una *estisorada* a l'enraiador, que era el lloc on es construiria el rai. La següent feina seria classificar les bigues segons el seu tamany, i acabar-les de preparar per realitzar cadascun dels trams del rai. El rai es formava lligant els troncs amb les *redortes* de bedoll a manera de cordes.

L'eina principal del raier era la *ganxa*, que feia servir per conduir els troncs quan anaven solts pel riu o durant la construcció del rai o quan convenia durant la navegació

Els rais eren les embarcacions formades per trams de troncs de fusta que, convenientment ajuntats, els raiers transportaven riu avall, des de les zones boscoses fins als llocs on la fusta havia de ser utilitzada. Es conduïen mitjançant dos remes, situats un al davant i un altre al darrera de l'embarcació.

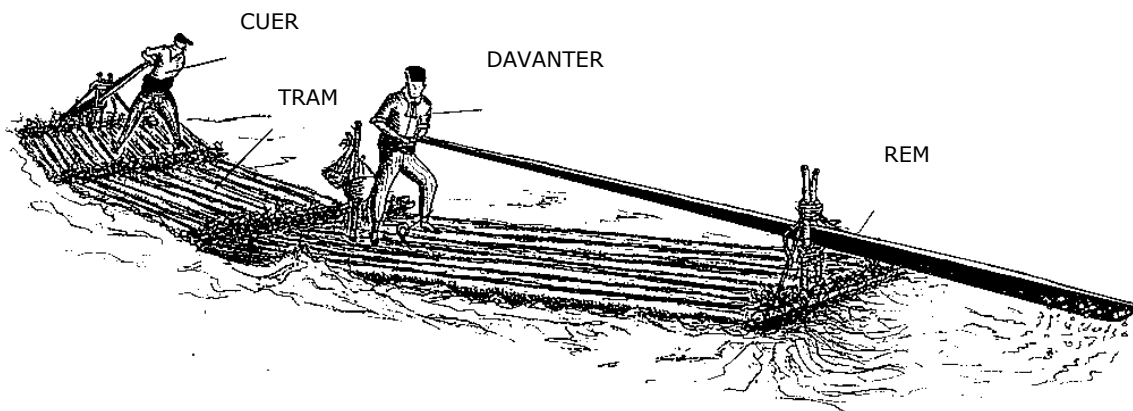
El rai constituïa alhora un mitjà de transport i una mercaderia ja que els propis troncs que el formaven constituïen la mercaderia que transportaven. El viatge del rai era aprofitat també per transportar altres mercaderies i fins i tot viatgers.

D'aquesta manera, l'ofici de raier esdevingué un treball especialitzat que s'anava transmetent de generació en generació. La navegació amb el rai demanava la feina de dos raiers: el raier aprenent o cuer que s'encarregava del rem del darrera, procurant que el rai estigués sempre recte, redreçant-lo després de les corbes del riu i el raier més experimentat o davanter que coneixia bé el riu i menava el rai amb el rem del davant.

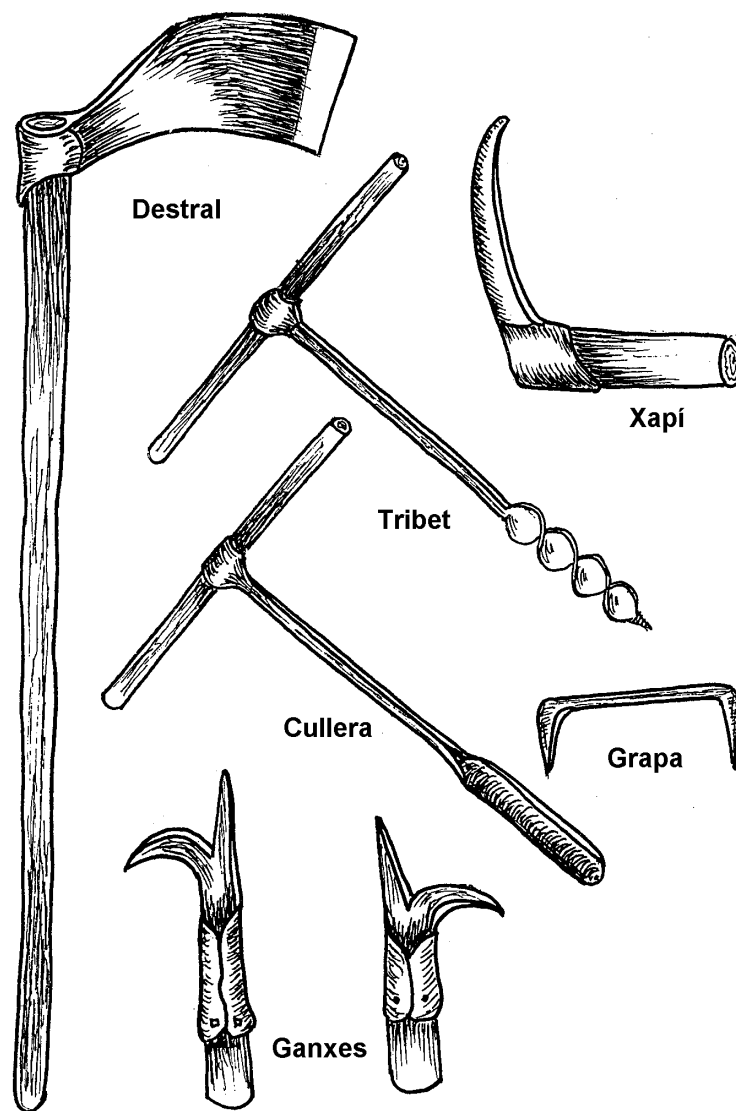
Aquests trets bàsics dels rais i dels raiers es poden estendre als raiers d'altres conques fluvials d'Europa, Àsia Amèrica, ja que la via fluvial és el sistema utilitzat arreu per al transport de la fusta des dels boscos d'alta muntanya fins a les ciutats o a les drassanes. En cada zona reben un nom diferent: A Aragó navateros, a Navarra almadieros, a Castella gancheros, a Itàlia zattieri, a Alemanya flösser, ... A Catalunya un altre riu on hi ha constància del pas de rais era el Segre i el poble raier més important d'aquesta zona era Coll de Nargó. Els rais de la Noguera i el Segre es trobaven a Camarasa.

Aquest ofici va desaparèixer com activitat socioeconòmica degut a l'aparició de les centrals hidroelèctriques que van comportar la construcció dels embassaments: aquests van constituir un obstacle insalvable per a la navegació de la fusta, malgrat l'existència dels passos per rai en les preses. Paral·lelament també es va produir la construcció de les carreteres i l'arribada dels camions que van contribuir definitivament a la fi del rai com a mitjà de transport de la fusta.

A hores d'ara l'ofici de raier ha esdevingut una tradició recuperada com a festa popular, tant al Pallars com a altres indrets, per les Associacions Culturals de raiers que realitzen trobades a nivell local i internacional per tal de garantir la memòria d'aquest antic sistema de transport, de comunicació i de vida.

EINES DELS RAIERS₁

Cullera: Eina de ferro forjat i mànec de fusta. Servia per buidar els troncs un cop s'havien foradat amb el tribet.

Destral: De ferro forjat amb el mànec de fusta. Servien per a condicionar els troncs per poder agermanar-los millor a l'hora de fer el tram del rai, o per tallar els barrers, o per fer els rems.

Tribe, tribet o tribana: eina de ferro forjat amb el mànec de fusta. Servia per a foradar troncs

Grapa: De ferro forjat. Servia per a mantenir unides dos troncs.

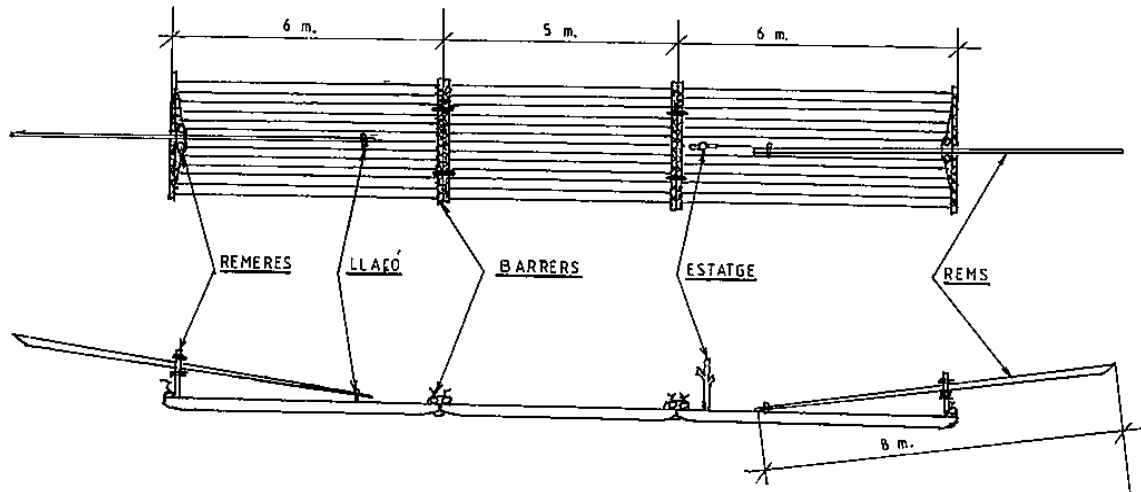
Ganxa: Eina de ferro forjat, composta per una punxa en un costat i un ganxo en l'altre, a la que s'ajustava un mànec d'uns tres metres de llarg. Era l'eina que utilitzaven els raiers per empènyer o estirar els troncs en el corrent d'aigua quan barranquejaven. La forma i el gruix de la ganxa depenen del tipus de fusta que movien.

Xapí: Eina de ferro forjat amb mànec de fusta. Servia per moure els troncs, tant al bosc com al riu

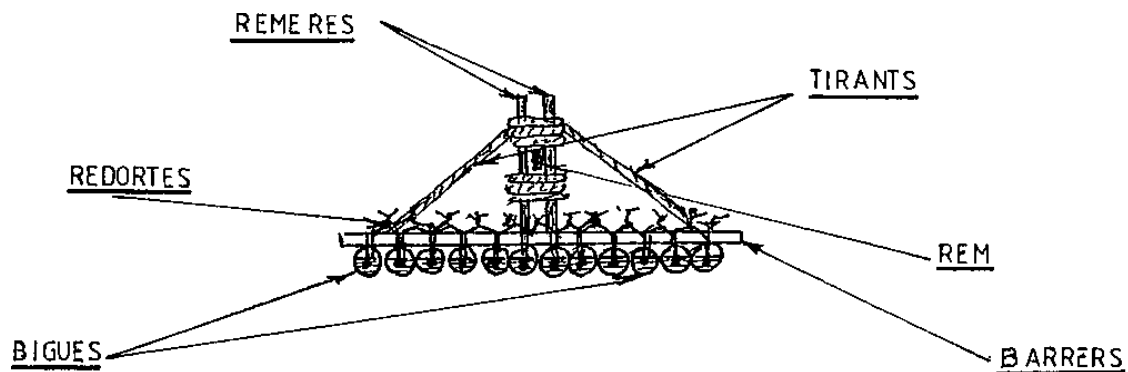
(1) Font: **Rais i raiers del Pirineu. Imatges.** Portet, Àngel; Boixareu, Ramon; Dalmau, Pere; Garsineu Edicions; Tremp; 1992

PARTS DEL RAI₁

♦ Secció longitudinal

♦ Secció transversal

Barrer: Bara gruixuda de bedoll que, col·locada transversalment a l'extrem de cada tram suporta l'entreteixit de les redortes.

Estatge: Branca de bedoll amb diferents forques, o bé conjunt de dos pals verticals i un de travesser, en el qual els raiers penjen el fato o equip personal del rai.

Llacó: Anella de bedoll que serveix per a subjectar els remes quan no treballen.

Rem: Biga de set o vuit metres, debastada amb destrals, formant una pala ampla, i que serveix per dirigir l'embarcació com si fos un timó: (Un al davant i un altre al darrere)

Remeres: Pals de bedoll, d'un metre d'alçada, que clavats al rai subjecten el rem.

Tirants: Redortes que subjecten les remeres.

Tram: Conjunt de deu o més bigues, agrupades l'una al costat de l'altra i lligades amb "redortes".

(1) Font: **Rais i raiers del Pirineu. Imatges.** Portet, Àngel; Boixareu, Ramon; Dalmau, Pere; Garsineu Edicions; Tremp; 1992

IMATGES DEL MÓN DEL RAI₁

1. El picador

2. El tirador

3. El barranqueig

4. L'estisorada.

5. Nus de redortes

6. El viatge del rai

(1) Font de les imatges: **Rais i raiers del Pirineu. Imatges.** Portet, Àngel; Boixareu, Ramon; Dalmau, Pere; Garsineu Edicions; Tremp

VOCABULARI

Barranquejar: Conduir la fusta solta, sense enraiar. Es feia quan no era possible la navegació. Si el corrent del riu no tenia prou empenta, es feien baixar les peces deslligades, empenyent-les amb les ganxes quan s'entrebancaven o s'avoraven, fins arribar on el cabal del riu permetia construir el rai.

Fato: Equipatge del raier, necessari per fer el viatge. El duien penjat a l'estatge, perquè no es mullés. Hi portaven el menjar i el vi així com la resta de la indumentària: els pantalons llargs de vellut i l'armilla també de vellut.

Enraïador: Lloc de la vora del riu on es construïen els rais.

Estisorada: Sistema de presa utilitzat pels raeirs per recollir la fusta barranquejada. Es construïa entrecreuant les primers fustes que arribaven, subjectades i contrapesades entre elles per fer una presa que retenia la fusta i deixava passar l'aigua.

Espardenyar: caminar força de pressa, de retorn del viatge del rai.

Redortes: llucs de bedoll que es feien servir a manera de cordes, després d'haver-los donat la flexibilitat necessària.

BIBLIOGRAFIA

PORTET, A. , BOIXAREU, R., DALMAU, P.; *Rais i raiers del Pirineu*. Imatges; Garsineu Edicions; Tremp; 1992.

ROMERO, J. A. ; *Proposta didàctica: El riu Noguera Pallaresa i els raiers*; Centre Cultural dels Raiers. El Pont de Claverol (Pallars Jussà) ; La Pobla de Segur; 1995

Projecte Museístic del Museu dels Raiers.

Activitats

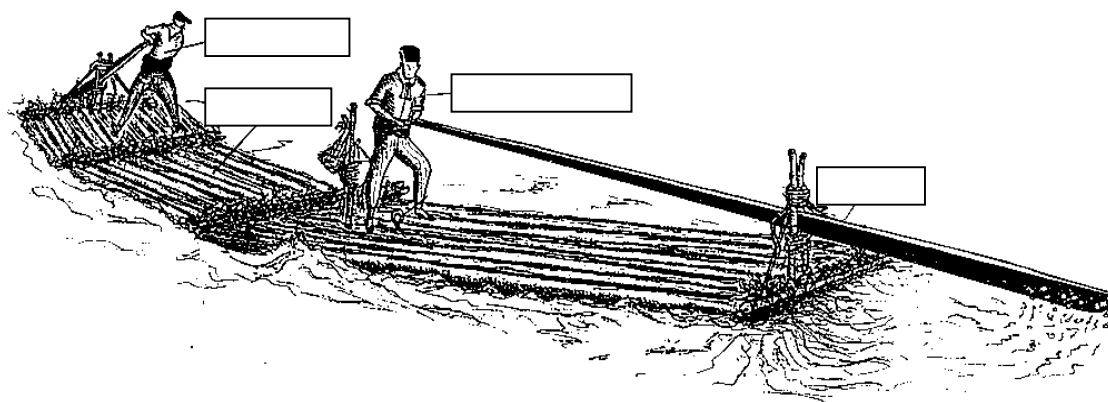
ACTIVITATS

Abans de la visita

1. On està ubicat el Museu dels Raiers?
2. Explica en què consistia l'ofici de raier.
3. Tot i què l'ofici de raier és molt antic, al Pallars es tenen les primeres referències al segle XVIII. La seva aparició va venir determinada per l'apogeu d'una activitat econòmica.
 - a) Quina activitat era? Marca amb una creu la resposta correcta

☐ La ramaderia	☐ La producció industrial
☐ L'exploració forestal	☐ L'agricultura
 - b) A què va ser degut l'apogeu d'aquesta activitat econòmica?
4. Què és un rai?
5. Quina característica bàsica diferencia els rais dels altres tipus d'embarcacions?
6. Escriu els següents noms al lloc que els correspon: tram, cuer, davanter, rem

-

10. El transport de la fusta per via fluvial es realitza en diferents llocs d'Europa i del món, els següents rius en són un exemple. Relaciona'ls amb fletxes amb el país o zona d'Espanya on es troben. Ajuda't d'un atlas

Riu Salazar	Alemanya
Riu Kinzig	Itàlia
Riu Piave	Castella
Riu Loue	Navarra
Riu Noguera Pallaresa	França
Riu Tajo	Catalunya

11. Situa les paraules següents en el lloc que els correspon. Destral, ganxa, tribet, xapí, grapa, cullera, rem

Construcció del rai	Navegació

12. Observa el tribet de les eines dels raiers (pàgina 6) i descriu-lo.....

.....

.....

13. Fixa't en l'esquema del rai(pàgina 7) i contesta:

- Amb què es conduïa el rai?
- Com es mantenien units els troncs que formaven els trams del rai?
- Per a què servien les redortes?.....
- Com se subjectaven els rem?

14. Para atenció a les fotografies "Imatges del món del rai" (pàgina 8) i contesta:

- ♦ Què fa el picador de la fotografia 1?
- ♦ Què arrossega l'animal de càrrega de la fotografia 2?
- ♦ Què fan servir els raiers de la foto 3 per barranquejar la fusta?
- ♦ Els troncs que formen l'estisorada estan situats a la part dreta o esquerra de la fotografia 4?
- ♦ Quant trams té el rai de la fotografia 6?

Visita al Museu dels Raiers

ÀREES TEMÀTIQUES

1. Els boscos del Pallars: la riquesa d'un país.
 - 1.1. L'economia dels pobles de muntanya
 - 1.2. Les empreses fustaires
2. Els oficis del món de la fusta: picadors, tiradors, redortaires
3. Barranquejar: la primera feina del raier, la ganxa i l'estisorada.
4. Enraiar: la construcció del rai.
5. El rai: barca i mercaderia
6. La vida domèstica dels raiers
7. La navegació: El Pont de Claverol / La Pobra de Segur fins a Tortosa.
8. Espardenyar: el retorn a l'enraïador
9. Les centrals hidroelèctriques i la fi de l'ofici.

ÀREA 1. ELS BOSCOS DEL PALLARS: LA RIQUESA D'UN PAÍS

1.1. L'economia dels pobles de muntanya

- ♦ En aquest espai hi ha diferents eines i estris que formaven part de la vida quotidiana a les muntanyes del Pallars durant molt temps. Relaciona:

Pescar

Arreu

Vida a la llar

Esquilla i collar

Ramaderia

Bres

Agricultura

Forquilla de pescar

- ♦ Com es diu l'eina que fa servir el pagès de la fotografia?

1.2. Les empreses fustaires

- ♦ La primera persona que intervé en l'explotació forestal és l'empresari fustaire. Marca amb una creu les seves funcions?

☐ Organitzar la feina

☐ Rebre els encàrrecs

☐ Transportar la fusta

☐ Tala del bosc

- ♦ Observa l'eina que hi ha penjada en una de les parets del despatx. Per a què et sembla que servia?
.....

ÀREA 2. ELS OFICIS DEL MÓN DE LA FUSTA

- ♦ Relaciona amb fletxes cadascun dels treballs al bosc amb les persones que els desenvolupaven.

Tallar els arbres i preparar-los per al seu posterior transport i utilització

Tiradors

Desemboscar la fusta amb els matxos amb els quals arrossegaven els troncs des del bosc fins a vora l'aigua

Picadors

Preparar els llucs de bedoll amb què es lligaven els troncs per formar el rai.

Redortaires

ÀREA 3. BARRANQUEJAR: LA PRIMERA FEINA DEL RAEIR

- ♦ Quina feina fan els raiers de la fotografia?
- ♦ Quina eina fan servir? Marca la resposta correcta
 - ☐ una ganxa ☐ un tribet ☐ un rai ☐ un rem
- ♦ Observa el conjunt de ganxes que hi ha en aquest apartat. Pertanyen a diferents conques fluvials d'arreu del món.

a) Subratlla de què depèn la forma de la ganxa

- La força del riu per on calia navegar
- Els costums del país
- El tipus de fusta que calia transportar
- L'edat dels raiers
- La feina que havia de fer cada raier
- L'època de l'any que es navegava

b) Relaciona el nom que es dóna a la ganxa amb el lloc on es diu

Grappin	Andalucia
Ganxa	Alemanya
Anger	Itàlia
Gancho	França
Flösserhanke	Catalunya

- ♦ Què és una estisorada?

ÀREA 4. ENRAIAR

- ♦ Quina feina fan els raiers en aquesta àrea?
- ♦ Per fer el rai primer calia classificar els troncs segons..... Subratlla la resposta correcta:

El seu tamany

el seu pes

el seu color

- ♦ Observa la vitrina d'aquest apartat contesta a les següents preguntes:
 - Quants trams té el rai de la vitrina?
 - On es construeix el rai?
 - Com es diu la barra gruixuda de bedoll col·locada transversalment a l'extrem de cada tram, que suporta l'entreteixit de les redortes?
 - Per què serveixen les remeres?
- ♦ Numera les fases del muntatge del rai:

Classificar la fusta

Recollir la fusta
barranquejada

Lligar

Retocar la fusta

☐

☐

☐

☐

ÀREA 5. EL RAI. BARCA I MERCADERIA

- ♦ Observa el rai que hi ha muntat en aquesta àrea.
 - Quantes bigues té d'ample?
 - Escriu el nom de les dues mercaderies que transporta
 - Escriu el nom de tres objectes que hi ha a l'estatge.....
- ♦ Fixa't en les remeres del rai. Què hi ha en l'espai interior?
- ♦ Subratlla el nom dels objectes que hi ha sobre aquest rai i fan servir els raiers

ganxa

tribet

destral

soga

cullera

ÀREA 6. LA VIDA DOMÈSTICA DELS RAIERS. L'EQUIP DE RAIER

- ♦ Para atenció en els elements que formen part de l'equip personal del raier d'aquesta àrea i de l'anterior i classifica'ls segons la seva tipologia:

Espardenyes

Ganxa

Pantalons llargs de vellut

Soga

Faixa

Menjar

Calçotets llargs de ratlles

Bota de vi

Destral

Roba de feina

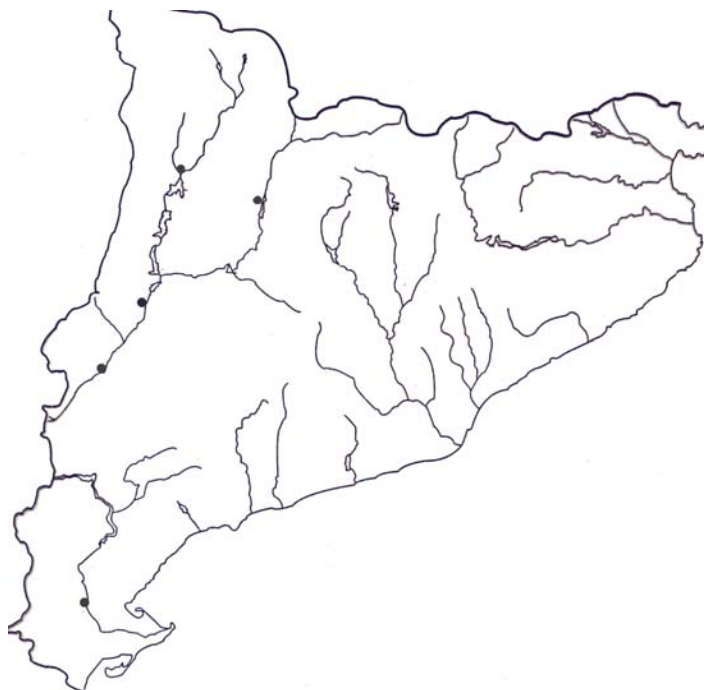
Fato

Estris de feina

- ♦ scriu un avantatge i un inconvenient de la feina de raier.
.....

ÀREA 7. LA NAVEGACIÓ

- ♦ Ressegueix en aquest mapa de Catalunya l'itinerari que veus en el pannel de la paret d'aquesta àrea.
- ♦ Situa en el mapa de Catalunya els ports d'arribada de rais: La Pobla de Segur, Lleida, Tortosa i Balaguer

ÀREA 8. ESPARDENYAR: EL RETORN A L'ENRAIADOR

- ♦ Observa la fotografia d'aquesta àrea i contesta:
 - Quin ofici tenen aquestes persones? En quins detalls te n'has fixat per saber-ho?.....
 -
 - Quina eina porta recolzada a l'espatlla la persona del davant?
 - Què porta penjat a l'espatlla la persona del darrera?
 - Què significa espardenyar en el vocabulari dels raiers?
 -

ÀREA 9. LA FI DE L'OFICI

- ♦ Les dues fotografies d'aquesta àrea reflecteixen les causes de la fi de l'ofici dels raiers. Explica-les.

.....

.....

.....

Després de la visita a l'exposició

La cançó del raier ¹

Só fill del Noguera,
dins un rai nasquí;
ma esposa és raiera,
raier vull morir.

Lo bon temps del fadrinatge
lo passí fent de cuer,
mes com tinc seny i coratge
prompte em feren davanter.
D'eix cavall de la riera
prenc la brida barroera,
i als torrents i a la ribera
vaig dient: pas al raier!

Des del marge el rai cordejo
si li costa de passar,
pels congostos barranquejo
com serpent pel pedregar.
Quan per una ensopegada,
s'esdevé una embarrassada,
dono al rai una girada
que el fustam torna a aviar

De cinc trams los rais avio
de la Pobla a Balaguer,
los empenc i los arrio
com sa rua el traginer.
Tot sovint lo rai s'apunta;
i quin treball si es desconjunta,
trabucant a aquell que el munta
com cavall al cavaller!

Un matí la gent d'Esterri
m'alça el coure tot cridant,
que m'enduia cap a Gerri
lo feixuc Mall de Roland.
Jo, veient que al meu darrera
la vall tota s'espavera,
part damunt de la ribera
lo llencí del rai estant,

De les bigues que he enraïades
se'n farien galions,
galions per les armades
de deu regnes i nacions;
pins i faigs duc cada día,
d'avetars no en deixaria,
fins i tot enraïaria
les muntanyes a crostons.

Tot baixant rais a la plana,
cinquanta anys hi he baixat,
que és un rai la vida humana,
ne té deu cada tramet;
i davalla fugitiva
rodolant de riba en riba
fins que al mar sens vora arriba
de la fonda eternitat

JACINT VERDAGUER (1815 – 1902)

(1) La cançó del raier va ser escrita per Mn. Cinto Verdaguier durant la seva excursió a les contrades pirinenques, l'any 1883. Va ser publicada l'any 1888 en el seu llibre *Pàtria*. Aquest llibre estava format per un conjunt de poemes històrics, geogràfics i folklòrics, tots d'arrel patriòtica. La cançó dels raiers és un cant al vells raiers pirinencs i al riu Noguera Pallaresa al voltant del qual ha girat bona part de la vida pallaresa, des de les terres altes del Pallars Sobirà fins a les planes de la Conca. Mn. Josep Tàpies, nascut a Ponts l'any 1869 va compondre la música i Mossèn Albert Vives, nascut a Oliana el 1907 va harmonitzar-la per ser cantada a quatre veus.

Activitats

Escolta la cançó del raier. Llegeix la lletra i a continuació, realitza les següents activitats:

- ♦ Contesta les qüestions:
 - El raier de la cançó, és davanter o cuer?
 - Quin és el "cavall de la riera" ?
 - De quants trams diu la cançó que són els rais de la Pobla a Balaguer?
 - Quin ús diu el raier que se'n podria fer de les bigues que ha enraiat?
- ♦ Busca en el text i escriu en el lloc que els correspon els noms que fan referència a les següents temàtiques:

Poblacions	vocabulari específic del raier	Arbres i boscos	L'aigua

- ♦ En la darrera estrofa de la cançó, Mossèn Cinto Verdaguer realitza una comparació poètica del món del rai:
 - a) Amb què compara el rai?
 - b) Relaciona amb fletxes els elements amb els quals Mossèn Cinto Verdaguer realitza la comparació:

Rai
Mar
Bigues

Mort
Anys
Vida

- ◆ Quina és la idea principal de la tornada de la cançó?

Só fill del Noguera,
dins un rai nasquí;
ma esposa és raiera,
raier vull morir

.....

- ◆ Escriu la frase de la cançó que t'ha cridat més l'atenció i explica-la

.....
.....
.....

- ◆ Després d'haver treballat la cançó del raier, escriu dues idees que et sembla que Mn. Cinto volia transmetre amb la seva "Cançó del Raier?

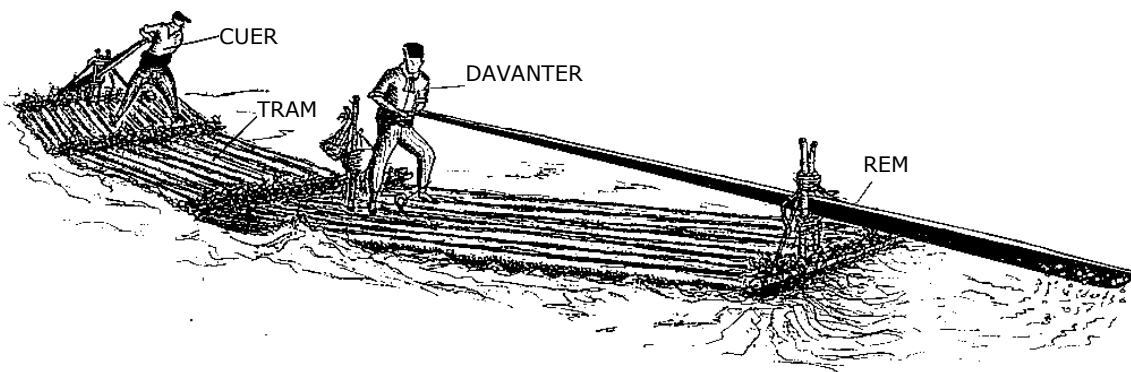
.....
.....
.....

SOLUCIONARI

Abans de la visita

1. On està ubicat el Museu dels Raiers? **Es les antigues escoles de la població del Pont de Claverol, al costat de la Poble de Segur.**
2. Explica en què consistia l'ofici de raier **La feina dels raiers consistia en la construcció i la conducció dels rais pels cursos dels rius.**
3. Tot i què l'ofici de raier és molt antic, al Pallars es tenen les primeres referències al segle XVIII. La seva aparició va venir determinada per l'apogeu d'una activitat econòmica.
 - a) Quina activitat era? Marca amb una creu la resposta correcta
L'explotació forestal
 - b) A què va ser degut l'apogeu d'aquesta activitat econòmica? **A les necessitats de fusta per a la construcció de vaixells per a la marina reial, d'una banda, i per a la construcció de cases, de l'altra.**
4. Què és un rai? **Els rais eren les embarcacions formades per trams de troncs de fusta que, convenientment ajuntats, els raiers transportaven riu avall, des de les zones boscoses fins als llocs on la fusta havia de ser utilitzada.**
5. Quina característica bàsica diferencia els rais dels altres tipus d'embarcacions? **Que és l'única embarcació que és alhora mitjà de transport i mercaderia**
6. Escribe els següents noms al lloc que els correspon: tram, cuer, davanter, rem.

7. Escriu V o F segons siguin veritat o fals les següents frases relacionades amb la navegació del rai:

- El raier davanter era el més experimentat, que coneixia millor el riu. **V**.
- El raier cuer dirigia el rai **F**
- El raier cuer era l'aprenent **V**.
- El raier davanter redreçava el rai després de les corbes del riu **F**

8. En moltes altres parts del món ha existit l'ofici de raiers. Quin tret comú tenen tots aquests llocs?

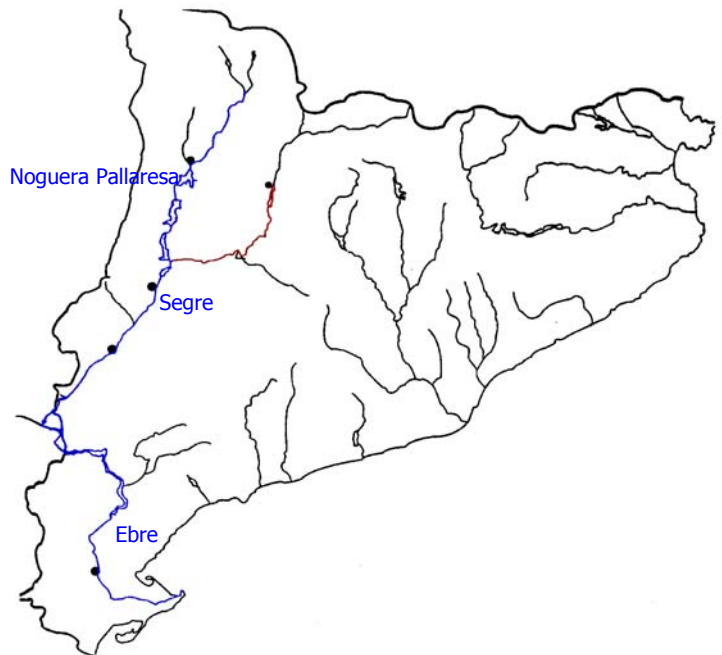
L'existència d'un riu ja que la via fluvial és el sistema utilitzat arreu per al transport de la fusta des dels boscos d'alta muntanya fins a les ciutats o les drassanes.

9. Consulta un atlas de Catalunya i realitza les activitats que se't proposen en el següent mapa.

d) Pinta de blau el recorregut d'un rai que transporta fusta des de Llavorsí fins a Tortosa

e) Escriu el nom dels rius per on passa un rai des de Llavorsí fins a Tortosa.

f) Pinta de color marró el trajecte dels raiers de Coll de Nargó fins a Camarasa. Escriu el nom del riu per on baixaven.

10. El transport de la fusta per via fluvial es realitza en diferents llocs d'Europa i del món, els següents rius en són un exemple. Relaciona'ls amb fletxes amb el país o zona d'Espanya on es troben. Ajuda't d'un atlas

Riu Salazar - **Navarra**; Alemanya - **Riu Kinzig**; Itàlia - **Riu Piave**;
França - **Riu Loue**; Castella **Riu - Tajo**; Catalunya - **Riu Noguera Pallaresa**

11. Situa les paraules següents en el lloc que els correspon.

Construcció del rai : **Destral, xapí, ganxa, tribet, grapa, cullera**
Navegació: **ganxa, rem**

12. Observa el tribet de les eines dels raiers(pàgina 6) i descriu-lo **Resposta oberta**

13. Fixa't l'esquema del rai (pàgina 7) i contesta:

- Amb què es conduïa el rai? **amb els rems**
- Quines peces mantenien units els troncs que formaven un tram del rai? **els barrers**
- Per a què servien les redortes? **per lligar els troncs, a manera de cordes**
- Com se subjectaven els remes? **Amb les remeres**

14. Para atenció a les fotografies "Imatges del món del rai" (pàgina 8) i contesta:

- Què fa el picador de la fotografia 1? **Talla un arbre amb la destral**
- Què arrossega l'animal de càrrega de la fotografia 2 i cap a on? **arrossega el tronc cap al barranc**
- Què fan servir els raiers de la foto 3 per barranquejar la fusta? **Ganxes**
- Els troncs que formen l'estisorada estan situats a la part dreta o esquerra de la fotografia 4? **A la dreta**
- Quant trams té el rai de la fotografia 6? **Tres**

Durant la visita

ÀREA 1. ELS BOSCOS DEL PALLARS: LA RIQUESA D'UN PAÍS

1.1. L'economia dels pobles de muntanya

- ♦ En aquest espai hi ha diferents eines i estris que formaven part de la vida quotidiana a les muntanyes del Pallars durant molt temps. Relaciona:

Pescar - **Forquilla de pescar**; Arreu - **Agricultura**; Vida a la llar - **Bres**;

Ramaderia - **Esquella i collar**

- ♦ Com es diu l'eina que fa servir el pagès de la fotografia? **Una forca**

1.2. Les empreses fustaires

- ♦ La primera persona que intervé en l'explotació forestal és l'empresari fustaire. Marca amb creus quines són les seves funcions? **Organitzar la feina i rebre els encàrrecs**
- ♦ Observa l'eina que hi ha penjada en una de les parets del despatx. Per a què et sembla que servia? **Per mesurar el gruix dels troncs**

ÀREA 2. ELS OFICIS DEL MÓN DE LA FUSTA

- ♦ Relaciona amb fletxes cadascun dels treballs al bosc amb les persones que els desenvolupaven.
 - Els picadors** - Tallar els arbres, i preparar-los per al seu posterior transport i utilització.
 - Els tiradors** - Desemboscar la fusta amb els matxos amb els quals arrossegaven els troncs des del bosc fins a vora l'aigua.
 - Els redortaires** - Preparar els llucs de bedoll amb què es lligaven els troncs per formar el rai.

ÀREA 3. BARRANQUEJAR: LA PRIMERA FEINA DEL RAEIR

- ♦ Quina feina fan els raiers de la fotografia? **barranquejar**
- ♦ Quina eina fan servir? Marca la resposta correcta: **Una ganxa**
- ♦ Observa el conjunt de ganxes que hi ha en aquest apartat. Pertanyen a diferents conques fluvials d'arreu del món.
 - c) Subratlla de què depèn la forma de la ganxa **El tipus de fusta que calia transportar**
 - d) Relaciona el nom que es dóna a la ganxa amb el lloc on es diu

Grappin **França**; Gancho **Andalucia**; Ganxa **Catalunya**; Anger **Itàlia**;

Alemanya **Flösserhanke**
- ♦ Què és una estisorada? **Un sistema de presa utilitzat pels raiers per recollir la fusta barranquejada**

ÀREA 4. ENRAIAR

- ♦ Quina feina fan els raiers en aquesta àrea? **Construir el rai o enraiar**
- ♦ Com es classificaven els troncs per fer el rai? **Pel seu tamany**
- ♦ Observa la vitrina d'aquest apartat contesta a les següents preguntes:
 - Quants trams té el rai de la vitrina? **tres**
 - On es construeix el rai? **A l'enraïador**
 - Com es diu la barra gruixuda de bedoll col·locada transversalment a l'extrem de cada tram, que suporta l'entreteixit de les redortes? **barrer**
 - Per què serveixen les remeres? **per subjectar els remes**
- ♦ Numera les fases del muntatge del rai:
 - 1. Recollir la fusta barranquejada
 - 2. Classificar la fusta
 - 3. Retocar la fusta
 - 4. Lligar

ÀREA 5. EL RAI. BARCA I MERCADERIA

- ♦ Observa el rai que hi ha muntat en aquesta àrea.
 - Quantes bigues té d'ample aquest rai? **10**.
 - Escriu el nom de les dues mercaderies que transporta aquest rai:
Cereals i fusta
 - Escriu el nom de tres objectes que hi ha a l'estatge: **bóta de vi; mocador de farcell, pantalons de vellut**
- ♦ Fixa't en les remeres del rai. Què hi ha en l'espai interior? **les redortes que les aguanten i el rem que sostenen**
- ♦ Subratlla el nom dels objectes que fan servir els raiers que hi ha a sobre d'aquest rai: **tribet, destrat, sogat,**

ÀREA 6. LA VIDA DOMÈSTICA DELS RAIERS. L'EQUIP DE RAIER

- ♦ Para atenció en els elements que formen part de l'equip personal del raier d'aquesta àrea i de l'anterior i classifica'ls segons la seva tipologia:

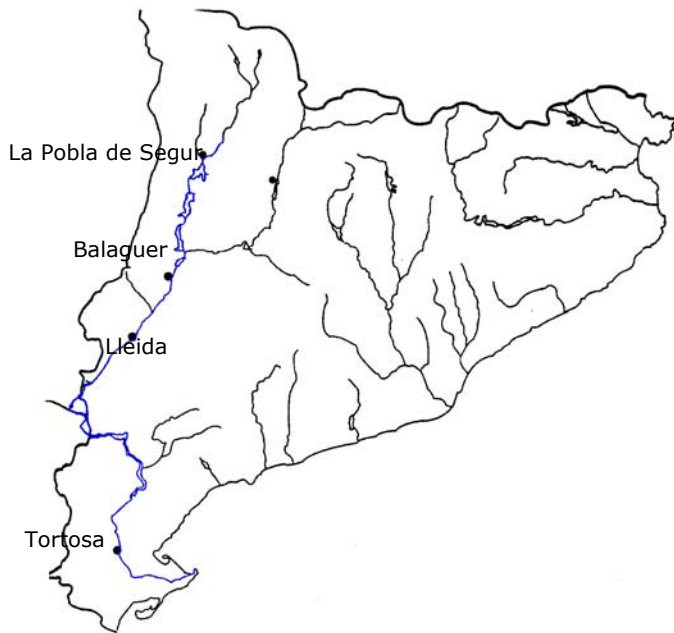
Fato: **espardenyes, pantalons llargs de vellut, faixa, menjar, bóta de vi**

Roba de feina: **Calçotets llargs de ratlles**

Estris de feina: **Ganxa, sogat, destrat**
- ♦ Escriu un avantatge i un inconvenient de la feina de raier. **Era una feina més ben pagada que les altres del seu temps. a canvi, calia passar molt temps fora de casa.**

ÀREA 7. LA NAVEGACIÓ

- ♦ Ressegueix en aquest mapa de Catalunya l'itinerari que veus en el pannell de la paret d'aquesta àrea.
- ♦ Situa en el mapa de Catalunya els ports d'arribada de rais: La Pobla de Segur, Lleida, Tortosa i Balaguer

ÀREA 8. ESPARDENYAR: EL RETORN A L'ENRAIADOR

- ♦ Observa la fotografia d'aquesta àrea i contesta:
 - Quin ofici tenen aquestes persones? **Raiers**
 - En quins detalls te n'has fixat per saber-ho? **en les eines que porten**
 - Quina eina porta recolzada a l'espatlla la persona del davant? **Un tribet**
 - Què porta penjat a l'espatlla la persona del darrera? **el fato**
 - Què significa espardenyar en el vocabulari dels raiers? **caminar de pressa**

ÀREA 9. LA FI DE L'OFICI

- ♦ Les dues fotografies d'aquesta àrea reflecteixen les causes de la fi de l'ofici dels raiers. Explica-les.
Cal fer referència a a la construcció dels embassaments i a la utilització dels camions per al transport.

Després de la visita

Escolta la cançó del raier. Llegeix la lletra i a continuació, realitza les següents activitats:

- ♦ Contesta les qüestions:
 - El raier de la cançó, és davanter o cuer? **davanter**
 - Quin és el "cavall de la riera" ? **El rai**
 - De quants trams diu la cançó que són els rais de la Pobla a Balaguer?
de cinc
 - Quin ús diu el raier que se'n podria fer de les bigues que ha enraiat?
galions per les armades de deu regnes i nacions
- ♦ Busca en el text i escriu en el lloc que els correspon els noms que fan referència a les següents temàtiques:
 - **Poblacions:** Pobla de Segur, Balaguer, Esterri; Gerri
 - **Vocabulari específic del raier:** cuer, davanter, raier, rai, barranquejo, enraïades, tramat
 - **Arbres i boscos:** pins, faigs, avetars
 - **L'aigua:** riera, torrents, congostos, Noguera
- ♦ En la darrera estrofa de la cançó, Mossèn Cinto Verdaguer realitza una comparació poètica del món del rai:
 - c) Amb què compara el rai? **amb la vida humana**
 - d) Relaciona els elements amb els qual Mossèn Cinto Verdaguer realitza la comparació: **Rai** = Vida; **Bigues**= anys; **Mar** = Mort
- ♦ A quina característica de l'ofici fa referència la tornada de la cançó?

Só fill del Noguera,
dins un rai nasquí;
ma esposa és raiera,
raier vull morir

S'és raier tota la vida

- ♦ Escriu la frase de la cançó que t'ha cridat més l'atenció i explica-la
Resposta oberta
- ♦ Després d'haver treballat la cançó del raier, escriu dues idees que et sembla que Mn. Cinto volia transmetre amb la seva "Cançó del Raier? **Mn. Cinto volia fer un homenatge a l'ofici del raier i al riu Noguera Pallaresa.**

ORIENTACIONS CURRICULARS

OBJECTIUS

- Interpretar i situar en un mapa o plànol diferents dades
- Relacionar l'explotació forestal amb l'aparició de l'ofici dels raiers i les conseqüències econòmiques per al Pallars
- Distingir el treball al bosc dels picadors, tiradors i redortaires
- Definir l'ofici dels raiers i diferenciar la feina del cuer i el davanter.
- Reconèixer les diferents parts del rai.
- Identificar els estris (ganxa i tribet) i equip personal dels raiers.
- Distingir les diferents fases en la feina raiers: barranquejar, enraiar i navegar.
- Diferenciar el rai com a mitjà de transport i com a mercaderia.
- Localitzar alguns indrets, fora del Pallars, on els raiers varen existir.
- Inferir les causes de la desaparició de l'ofici dels raiers
- Valorar i identificar els bens que componen el patrimoni cultural de la comarca
- Comprendre i interpretar la cançó dels raiers.
- Treballar la informació a partir de diferents fonts (visita a un museu, fotografies, atles, textos,..)
- Parar atenció a les explicacions orals i al treball final.

CONTINGUTS

Procediments

- Interpretació i situació en un mapa de diferents dades
- Lectura i situació en el plànol de les diferents àrees temàtiques del museu.
- Observació i anàlisi de les diferents àrees temàtiques del Centre Cultural (objectes, fotografies i textos) per extraure'n informació.
- Obtenció d'informació a través de la lectura de fotografies i consulta de consulta d'atles.
- Interiorització i ús del vocabulari específic de l'ofici dels raiers Audició,
- Identificació del Museu dels Raiers com a dipositori i transmissor d'informació cultural.
- Audició de la cançó dels raiers
- Reconeixement de la idea principal d'un text
- Lectura d'un text per a la recerca d'informació
- Elaboració de síntesis

Conceptes

- L'explotació forestal i el riu Noguera Pallaresa base de l'economia dels pobles de muntanya.
- Els treballs del món de la fusta: els picadors els tiradors, i redortaires
- El transport de la fusta com a causa de l'aparició de l'ofici dels raiers
- L'ofici del raier, de cuer a davanter.
- El rai, mitjà de transport i mercaderia.
- Parts del rai
- Eines i equip personal dels raiers
- Feines del raier: barranquejar, enraiar i navegar
- Els raiers i els rius. Presència en diferents indrets del món.
- Causes de la fi de l'ofici dels raiers.
- La cançó dels raiers.
- El Museu dels Raiers

Valors

- Sensibilització per la conservació del patrimoni d'un ofici desaparegut.
- Atenció en les explicacions orals durant la visita al Museu.
- Valoració del treball ben fet